

'אי אמרת בשלמא נשואין עושה, משום הכי פשיטא ליה דאלימא לה ביאה מכסף' — ואם תאמר, אם ביאה נישואין עושה, יש לפרוך הקל-וחומר, מה לביאה שכן עושה נישואין, תאמר בכסף, וכיצד נלמד כסף מביאה? ויש לפרש שהלימוד אינו כסף מביאה אלא אשה משפחה; ומה שפחה שאין ביאתה מאכילתה כסף מאכילה, אשה שביאה מאכילתה קל וחומר שהכסף יאכילה. ועל כך אין שייך לפרוך 'מה לביאה...' (מהרש"א על תד"ה ומה).

ועיקר עניינו של ה'קל וחומר' ללמד שקנין אשה שיש בו צד אישות, סביר יותר שמאכיל בתרומה מאשר קנין אחר שאין בו צד אישות, כקנין שפחה כנענית, ומה שאמרו 'אין ביאתה מאכילה' הכוונה לומר שאין בה ענין אישותי אלא הקנין הממוני הוא שמאכילה. [ואף על פי שקנין השפחה קנין הגוף משא"כ באשה, מסתבר יותר שאישות תאכיל מאשר קנין ממון, שהרי יבמה אוכלת משום 'כל טהור בביתך', הגם שאינה קנין כספו אלא 'קנין דאחי']. (פני יהושע עפ"ד התוס').

וכבר כתב הרמב"ם שאין זה 'קל וחומר' ממש, שהרי ביאה בשפחה כנענית אינה שייכת ואף אסורה באיסור גמור, והיאך תקנה, אלא שהוקשו כסף בבת ישראל לכסף שבשפחה כנענית, ונשאו בה קל וחומר לחזק הדבר. [ופרכו ואמרו, גבי שפחה כנענית לא שייך בקנינו והכא שייך בקנינו — כלומר ואין מקישים כסף זה לכסף זה]. וע"ע לעיל ד:

דף יא

'איכא בינייהו קיבל...' — מבואר כאן שמועילה קבלת המומים מראש אף על פי שאינו יודע איזה מום יש לה, אם יש.

ואולם בקנין ממוני אין מועיל תנאי על אונאה אלא אם יאמר שיודע שהחפץ שוה כך וכך ואעפ"י כמתנה שלא תהא עליו אונאה. וכן לענין מומין במקח, כתב הרמב"ם (מכירה טו, ו) שאין מועיל תנאי 'על מנת שאין אתה חוזר עלי במום' אלא אם יפרש לו המום או יאמר שמקבל עליו כל מום הפוחת מדמיו כך וכך. ונראה שזה אמור רק בממון, שיש לומר שמסכים על מום המפחית מעט מדמיו ולא על המפחית הרבה, לכך צריך להתנות בפירוש על מום מסוים או על שווי נקוב. מה שאין כן קידושי אשה, מועילה קבלה ללא ידיעה ופירוט, מפני שאין השיווי גורם. (עפ"י אילת השחר)

'דקדשה בליליא' — ע' לעיל ח. בדין קדושין בלילה.

'כסף צורי' ו'כסף מדינה' — הרמב"ם כותב (טוען ונטען ג; חיבל ומזיק ג, י) שמטבע צורי הוא מטבע של כסף נקי, ומטבע של מדינה הוא מטבע שמעריבים בו כסף ונחושת ביחס של אחד לשמונה. ובאור הענין: צור מתוארת כ'רוכלת העמים' (ראה יחזקאל כו). ומטבעה היה עובר לסוחר בכל מדינה ומדינה, מפני שהוא של כסף צרוף וערכו נובע מהמתכת עצמה ולא מחמת הטיבוע שהוטבע בו. וזהו שכתוב: שקל כסף עבר לסוחר. לא כן הכסף המקומי שבכל מדינה, ערכו מחמת החותם שטבעה בו המלכות שבאותו מקום, ולפיכך אינו עובר לסוחר בכל מקום. וזהו פשר שמו: 'כסף מדינה' — היינו, הכסף השימושי שבאותה מדינה.

ובתחילה עלה בדעתנו לפרש דברי רב אסי שכל 'כסף' האמור בתורה, משמעותו כסף נקי, ו'כסף' סתם שאינו קצוב, הוא המטבע הפחותה ביותר של 'כסף צורי'. והקשו על כך מכמה מקומות בהם

משמע שגם פרוטה היא בכלל 'כסף' של תורה. עד שעלה במסקנא שלא אמר רב אסי אלא בכסף קצוב, אבל 'כסף' סתם משמעותו המטבע הפחות ביותר, הגם שאינו של כסף. (בית ישי סז. וראה לעיל בריש המסכת על שיטות האחרונים בהגדרת מהות ה'כסף' שבתורה).

(ע"ב) 'זהרי מעשר דכתיב וצרת הכסף בידך ותנן הפורט סלע ממעות מעשר שני... והרי הקדש... הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל' — במעשר שני שנאמר בו וצרת הכסף, אין מועיל החילול אלא על מטבע. ולכן מקשה, אילו 'כסף' האמור בתורה הוא כסף צורי, לא היה מועיל פדיון מעשר אפילו על פרוטות הרבה בשווי דינר, כי הפרוטה אינה בגדר מטבע כלל. [ובזה מתורצת קושית מהריב"ל המובאת במהרש"א, שלכן לא תרצו שחילל את המעשר על הרבה פרוטות, כדרך שאמרו בית שמאי 'בדינר ובשוה דינר' — כי במעשר צריכים מטבע דוקא].

לא כן הדין בהקדש, שם 'שוה-כסף ככסף', וודאי יועיל פדיון על הרבה פרוטות, גם אם הפרוטה אינה בגדר 'כסף', שהרי לא גרעה מכל דבר אחר השוה כסף שאינו מטבע. ולכן בהקדש הקושיא בנויה רק על מימרא של שמואל שחילל על שוה 'פרוטה' — אחת בלבד. (עפ"י מהרי"ט מפני יהושע; אגרות משה יו"ד ח"א קצ. וצ"ע בדברי הרשב"א).

'אלא אי אמרת דיהב לה פרוטה, מפרוטה מאי מגרעה' — יש לשאול, הלא אסור מן התורה לגזול אפילו פחות מפרוטה (ע' טושו"ע חו"מ שמה ובסמ"ע), ואם כן, אף אם קנאה בפרוטה, כשתחפוץ לצאת באמצע, הלא צריכה ליתן לו חצי פרוטה ויש כאן גרעון כסף? — מוכח מכאן שאמה עבריה צריכה לקנות עצמה כשיוצאת [כמו שאמרו (טז). בעבד עברי ש'גופו קנוי' ואין מועלת מחילה בעלמא], ואין הגרעון פרעון חוב בעלמא, אלא הוא מהוה קנין. ובפחות משהו פרוטה אין קונים, ולכן בהכרח אי אפשר שתיקנה לאמה בפרוטה אחת. (בית הלוי ח"א כג. [וע"ש שהביא שיטות הראשונים להלן יט אם אמה עבריה גופה קנוי כבעבד עברי]. וכן הוכיח מכמה מקומות בספר מנחת שלמה ח"א סי' עד ד"ה גם צ"ע).

*

'ראיתי למורי האריז"ל שלא היה חושש בעצמו להתכבד במלבושים נאים יותר מדאי, גם במאכלו היה אוכל דבר מועט מאד. אבל במלבושי אשתו היה זהיר מאד לכבדה ולהלבישה, והיה מפיק כל רצונה אף אם לא היתה ידו משגת כל כך'. (רבי חיים ויטאל — שער המצוות, עקב. וע' חולין פד:)

*

'הנה קודם הפגם, היתה הלידה בלי זוהמא כלל. והנה בגמרא (יומא טז:) בהסתלקות יצרא דעריות, לא היתה אפילו ביצת תרנגולת? — כל זה נתהוה אחרי הפגם, כי אז היתה בהכרח לכח המתאווה, אחרי שנגזרה הגזירה דוהוא ימשל בך, אז בלתי כח המתאווה לא היו משתוים לזווגא חדא, כי לא יתאחדו, אחרי שהוא

למעלה ממנה — אמנם קודם הגזרה זכר ונקבה בראם בשורשם בשוה, והיה הזיווג ביניהם בלתי כח המתאוה כלל. ובמדרש רבה: 'אנדרוגינוס בראו' — כי עצמיות הזכר היה מעורב בהקבות ולא יתפרדו'. (אמרות טהורות לרש"ש מאמשינוב זצ"ל)
 עוד על תפקידו ומטרתו של יצרא דעריות — ע' זהר ח"א קלח. במדרש הנעלם; עלי שור ח"ב עמ' שלב.

דף יב

זכי תימא הני מילי בדורו של משה' — יש לשאול, למה משמיענו התנא שיעור פרוטה של משה, והלא מאי דהוה הוה ואין לנו לילך אלא אחר פרוטה היוצאת באותו הזמן ובאותו מקום? — נפקא מינה במקום שאין יוצאות שם פרוטות, שצריך שיעור פרוטה של משה. או כגון שהקפידה שלא לתקדש אלא בפרוטה דמשה. (ריטב"א)

'חיישינן שמא שוה פרוטה במדי... הא בקדושי ספק... אישתאר מההיא משפחה בסורא ופרשו רבנן מינה, ולא משום (דסבירא להו) דשמואל, אלא משום...' — יש מפרשים טעמו של שמואל — גזרה דרבנן משום הרואים, שמא אדם הבא ממדי יחשוב שנתן לה שוה פרוטה ויבוא להקל בכך אף במדי. ולפי טעם זה, גם אם אין חשש שיולכו לאותו מקום מרוחק — גזרו. (ר"י, רא"ש, ועוד. וכן דייק מהרי"ק (פד) מלשון רש"י. וע' קובץ שעורים — כתובות אות רנה).

אך מדברי הרמב"ם (אישות ד, יט. וכ"כ בתור"י הזקן. וכן נקט הרשב"א לעיקר. וע"ע בית שמואל לא סק"ז בדעת התוס' להלן נג) משמע שיש כאן ספק מעיקר ההלכה, שכתב הטעם כיון שהוא דבר המתקיים ואפשר להביאו לאותו מקום שיהא שוה בו פרוטה, לכן יש לחוש בו שנחשב 'ממון' וחלים הקדושים. והר"ן הוסיף טעם, שהרי זה כאילו פירשה ואמרה 'לדידי שויא לי', הואיל והחפץ שוה לה כי יכולה להוליכו למקום אחר. (והר"ן לעיל ח.ת.) מסתפק האם מועילה אמירת 'לדידי שוי לי' בפחות משוה פרוטה, להחשיבו כשוה פרוטה. וכאן שוה פרוטה במקום אחר, ודאי דמועיל. וע' בקהלות יעקב (ב) בבאר הענין).

[ונחלקו הראשונים בדעת הרמב"ם, באופן שידוע ששוה פרוטה במקום אחר, האם מקודשת מודאי או מספק. ואולם לפי הפירוש הראשון דלעיל, אפילו ידוע ששוה פרוטה במקום אחר — אינה מקודשת אלא מגזרה דרבנן. ע' בראשונים כאן; טור אה"ע לא; מ"מ ולח"מ הל' אישות שם].

ויש שדייקו מדברי הגמרא, מכך שפרשו החכמים מאותה משפחה 'לא משום שסוברים כשמואל' — משמע שלדעת שמואל יש לחוש לספק ממזרות בבני המשפחה, הרי שטעמו מעיקר הדין ולא מגזרה דרבנן. ויש שדחו שהכוונה להפך, 'לא משום דשמואל' כי אכן לטעמו של שמואל אין לחוש בדיעבד לממזרות, שאינו אלא גזרה לכתחילה. (וכנראה זהו באור הגהת הגר"א) — ע' חלקת מחוקק ובית שמואל אה"ע לא, ובהגהות מלא הרועים כאן, ועוד.

— דברי שמואל אמורים רק כשקדש באוכלין או בחפצים, אבל אם קדש במטבע הפחותה — מכשיעור, אין לחוש שמא שוה פרוטה במקום אחר. (הרמ"ה. ע' לח"מ אישות ד, יט; קרבן נתנאל אות ס; פורת יוסף. וכן יש לדייק מדברי רש"י לעיל בד"ה שיער ר' סימאי).

ויש לשאול, מדוע אין לחוש שמא מתכת הפרוטה עצמה שוה פרוטה במקום אחר, דהא אף במידי דלאו כלי חיישינן, כדאמרינן באבנא דכוחלא. וצריך לומר לפי שאין דעתה על המתכת אלא על